

PLATFORMPRAKTIJKONTWIKKELING.NL
ONDERZOEK IN HET EDUCATIEVE DOMEIN

Op woordenjacht: meer woorden leren in minder tijd

Een praktijkonderzoek naar een effectief aanbod
voor nieuwkomers

Annelies Niënhaus

Citeren als:

Niënhaus, Annelies. (2016). *Op woordenjacht: meer woorden leren in minder tijd*
Een praktijkonderzoek naar een effectief aanbod voor nieuwkomers. Op:
PlatformPraktijkontwikkeling.nl. WOSO: Utrecht

Inleiding

Onverwacht zijn twee nieuwkomers (NT2-leerlingen), direct vanuit het buitenland, op basisschool X aangemeld en in de reguliere groep ingestroomd volgens de opvangmethode “onderdompeling”. Janet *) zit in groep 7 en George in groep 4. Echter, zij spreken en begrijpen de Nederlandse taal niet, waardoor zij niet van het aanbod profiteren. Een verband waar in zijn algemeenheid ook Kuiken en Vermeer (2013) op wijzen. Ook de leerkrachten staan voor een probleem: hoe geef je onderwijs aan een kind dat geen Nederlands spreekt?

Dit is niet alleen een praktische vraag, er is ook een maatschappelijk aspect aan verbonden. Immers, uit onderzoek blijkt dat deze kinderen hun taalachterstand niet of nauwelijks meer inlopen en dat deze achterstand bovendien ook direct leidt tot lagere leerprestaties. Hierdoor zullen zij na de basisschool minder snel doorstromen naar hogere niveaus van het onderwijs en minder kansen krijgen op de arbeidsmarkt (Hacquebord, Linthorst, & Stellingwerf, zd).

Het Samenwerkingsverband Passend Onderwijs geeft de opdracht om deze NT2-leerlingen te begeleiden naar een snelle integratie in het basisonderwijs. Dit vraagt om een specifieke inzet van het onderwijs (Heyerick, 2008). Als eerste zijn effectieve organisatorische (geïntegreerde opvang **), didactische (eclectische methode en programmagerichte benadering) en inhoudelijke (taalaanbod) aanpassingen ontworpen en ingezet die een krachtig en effectief taalaanbod mogelijk maken. Deze maatregelen vormen het kader van dit praktijkonderzoek.

Om NT2-leerlingen zoveel als mogelijk gelijke kansen te bieden, moet zo snel en effectief mogelijk het Nederlands worden geleerd. Daarbij is volgens Appel en Vermeer (2013) de woordenschat cruciaal. Om de achterstand in te lopen en met een basisvoorraad van 15.000 woorden in het voortgezet onderwijs beslagen ten ijs te komen (Aarnoutse & Verhoeven, 2003) moeten nieuwkomers een enorme hoeveelheid Nederlandse woorden leren ***).

De onderzoeksvraag van dit praktijkonderzoek luidde dan ook: *Hoe ziet effectief woordenschataanbod aan nieuwkomers in de geïntegreerde opvang eruit, om zo optimaal mogelijk de Nederlandse taal te verwerven en hierdoor met succes deel te nemen aan het reguliere basisonderwijs?*

Specifieke aandacht moest besteed worden aan de individuele verschillen bij het versnelde taalverwervingsproces (Andriol, 2011). De NT2-leerlingen in dit praktijkonderzoek lieten na een paar dagen woordenschataanbod verschil zien in de verwerkingssnelheid van het aantal aangeboden woorden. De motivatie om woorden te leren speelde hierin een grote rol. Dat riep de vraag op met welke aanpak op de verschillende onderwijsbehoeften kon worden afgestemd.

Theoretische verkenning

Intentioneel woordenschataanbod zet het incidentele woordleren in beweging.

Hoewel kinderen de meeste woorden leren door ze op te pikken uit de omgeving of af te leiden uit de context door te lezen, praten, luisteren, spelen en televisie te kijken, blijken nieuwkomers onvoldoende van dit incidentele woordleren te profiteren, omdat zij nog onvoldoende woorden in de context kennen (Van den Nulft & Verhallen, 2014). Intentioneel woordenschataanbod is dan ook noodzakelijk, waarbij woorden vooraf zorgvuldig worden geselecteerd en doelbewust worden aangeleerd. Een uitgekiende woordenschatselectie - op basis van criteria als hoogfrequent, nuttig en nodig - is één van de essentiële aspecten in de inhaalmanoeuvre (Schrooten & Vermeer, 1994).

Met woorden die NT2-leerlingen nodig hebben en waarmee zij in staat zijn om te lezen en te communiceren, wordt het incidentele woordleren in beweging gezet, waardoor zij hun woordenschat versneld kunnen uitbreiden (Van den Nulft &

Verhallen, 2014). Het blijkt dat door het lezen van informatieve boeken woorden 10 keer efficiënter worden verworven (Vernooy, 2011).

Breedte- en diepteaanpak combineren

Het leren van Nederlandse woorden kan via twee routes verlopen. Er wordt een nieuw woord geleerd voor een bekend begrip. De leerling heeft in de moedertaal al een idee van de achterliggende betekenis. Alleen de Nederlandse klankvorm hoeft op het al bekende concept geplakt te worden (labelen).

Vaak moet echter een nieuw woord worden geleerd voor een nieuw begrip. Het concept is in de moedertaal nog niet verworven. De achterliggende betekenis plus de verbindingen met andere woorden moet van voren af aan geleerd worden door categoriseren: in andere contexten gebruiken en netwerkopbouw: relaties leggen met andere woorden.

Een didactisch model dat aansluit bij deze mentale handelingen is het Viertaktmodel (Mulder, Timman & Verhallen, 2009). Daarbij ontwikkelt, verdiept en verstevigt de woordkennis geleidelijk, in de breedte en in de diepte. De diepte-aanpak heeft als doel om de kwalitatieve woordkennis (hoe goed een woord gekend wordt) te vergroten. De breedte-aanpak staat voor het aanbieden van veel woorden om het aantal gekende woorden te vergroten door te labelen (veel woorden oppervlakkig, kwantitatief). Deskundigen discussiëren over de vraag welke aanpak het meest effectief is. Zij zijn het tot op heden hierover niet eens (Cöp, 2014).

Uit de literatuur blijkt dat beide aanpakken in combinatie kunnen worden aangeboden. NT2-leerlingen kunnen hun woordenschat versneld uitbreiden wanneer woorden worden aangeboden in een cluster, in hun onderlinge samenhang, waardoor betekenisverbanden helder worden. Dit leidt tot kwalitatieve en kwantitatieve winst (Kuiken & Vermeer, 2013). Daarnaast moeten leerlingen woordleerstrategieën leren gebruiken (betekenis afleiden uit de context en uit de woordvorm en door gebruik te maken van een woordenboek), zodat zij zelfstandig hun woordenschat kunnen uitbreiden, binnen en buiten de klas (Kuiken & Droge, 2010).

Door auditieve en visuele koppeling (woord samen met beeld) en motorische ondersteuning (schrijven) wordt een woord beter in het geheugen opgeslagen en is

het makkelijker oproepbaar (Hoogeveen & Broekhof, 2008). Daarnaast kan een woord pas worden onthouden na herhaling (gemiddeld zeven keer) en wanneer nieuwe woorden verbonden worden aan reeds aanwezige kennis bij de leerlingen.

Leerling- en omgevingsfactoren medebepalend

De snelheid waarmee de Nederlandstalige woordenschat kan worden opgebouwd is afhankelijk van leerling- en omgevingsfactoren. Hoe uitgebreider het netwerk en de onderlinge verbindingen in de moedertaal (onder andere door scholing en een (talige) thuiscultuur), hoe eenvoudiger de woordenschat is uit te breiden (Appel & Vermeer, 2013). Nieuwkomers stromen het basisonderwijs in met zeer diverse individuele verschillen in sociale, culturele en taalachtergronden. Deze achtergrond blijkt medebepalend te zijn voor de mate waarin de NT2-verwerving snel en optimaal verloopt (Hacquebord et al., zd). Het kind ontwikkelt zich immers in verschillende systemen; afstemming op de individuele NT2-leerling en zijn omgeving is dan ook noodzakelijk.

Tijdens het begeleidingsproces wordt duidelijk dat de factoren motivatie, scholing, alfabetisering en intelligentie, een al dan niet korte linguïstische afstand tot de Nederlandse taal, de sociale positie van het gezin en ouderbetrokkenheid in deze casus invloed hebben op de verwervingssnelheid. In de begeleiding is hierop afgestemd; met het gezin is regelmatig contact. Hoewel Vermeer (2006) stelt dat ouderbetrokkenheid geen effect heeft op het schoolsucces, blijkt dat '*good parenting at home*' en '*home learning environment*' dit wel doen (Desforges & Abouchar, 2003). Het ontwikkelde woordenschataanbod en de oefenmaterialen worden aan de ouders ter beschikking gesteld, met als doel oefenkansen creëren. Ook verhoogt dit hun betrokkenheid bij het onderwijs (Heijerick, 2008).

Handelingsgericht werken maakt het mogelijk om op de verschillende onderwijsbehoeften van NT2-leerlingen af te stemmen. Pameijer (2012) stelt in dit verband dat handelingsgericht werken zonder opbrengstgericht werken het risico heeft te verzanden in formulering van onderwijsbehoeften. Ook NT2-leerlingen dienen te voldoen aan de referentiedoelen 1F. Leerkrachten hebben ten aanzien van nieuwkomers vaak lagere verwachtingen, waardoor er minder eisen aan hen gesteld worden. De taalachterstand wordt daardoor niet ingelopen en kan zelfs toenemen.

Met het stellen van duidelijke, hoge doelen, eisen stellen en evalueren wordt dit pygmalioneffect voorkomen (Heyerick, 2008).

Onderzoeksopzet

Er is voor dit praktijkonderzoek een casestudy uitgevoerd: één casus, een bestaande groep, is in zijn natuurlijke omgeving in zijn geheel onderzocht. De leerling- en omgevingsfactoren zijn immers van invloed op het effect. Gedurende 12 weken NT2-onderwijs, 5 ochtenden in de week, 2 uur per dag is met de twee nieuwkomers dagelijks gewerkt aan hun woordenschatontwikkeling. Tijdens dit proces is het woordenschataanbod geoptimaliseerd op basis van diverse kwalitatieve databronnen: theoretische verkenning; gesprekken met deskundigen, met leerkrachten en familieleden van de NT2-leerlingen; interactie met de NT2-leerlingen; bestudering van de leerlingdossiers; observatie en reflectie tijdens de lessen. Met methodeafhankelijke en onafhankelijke toetsen (kwantitatieve bronnen), aangevuld met inzichten van de leerkracht en begeleider (kwalitatieve bronnen) zijn leerlingvorderingen gemeten en zijn uitspraken gedaan over de effectiviteit van de gerealiseerde aanpak.

Toetsing na 10 weken:

1. Kwalitatief: als nulmeting hebben de leerkrachten de indicatoren voor gealfabetiseerde leerlingen ingevuld (Stichting LeerplanOntwikkeling, 2013). Na 10 weken hebben de leerkrachten en de begeleider deze wederom ingevuld. Woorden zijn nodig in communicatie, om te lezen en te schrijven. Daarom zijn alle indicatoren in dit onderzoek betrokken.
2. Kwantitatief: twee taken uit de Taaltoets Alle Kinderen (TAK; Verhoeven & Vermeer, 2001) namelijk passieve woordenschat (a) en zinsbegrip 1 (b). Daarnaast is een methodeafhankelijke toets (c) ontworpen en onder dezelfde condities als de TAK afgenomen.
Referentiegroep: de nieuwkomers in dit praktijkonderzoek behoren tot de groep geletterd, verwant schrift (Lowan) en thuistaal overwegend T1 (TAK).

- A) De TAK passieve woordenschat meet het aantal woorden receptief, omdat woorden eerst begrepen moeten worden voordat ze daadwerkelijk gebruikt kunnen worden (Kuiken & Vermeer, 2013).

De resultaten zijn vergeleken met:

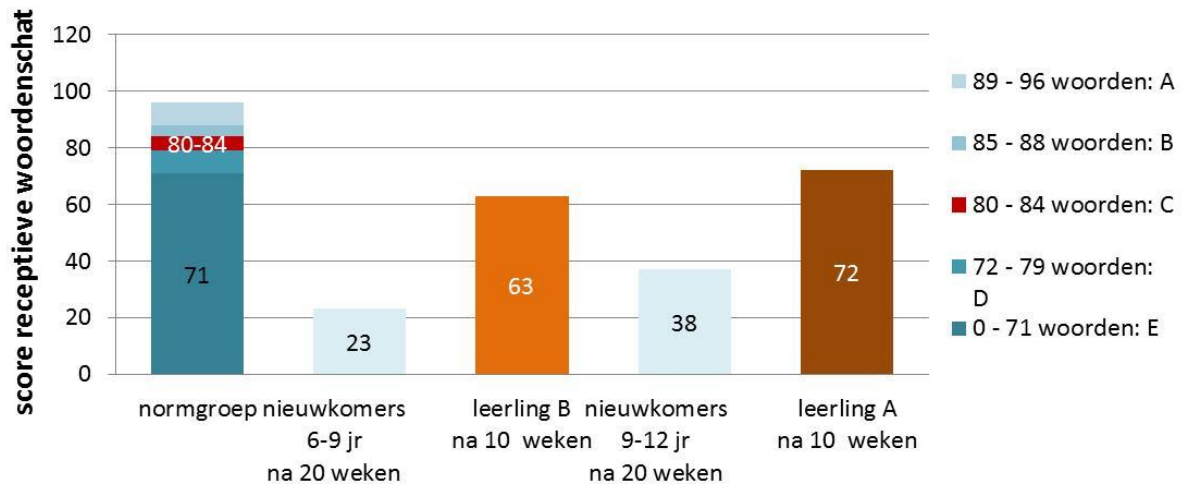
- de normgroep (niveau C (75%): 80-84 woorden). Door de scores te vergelijken met de normgroep (autochtone leerlingen) wordt het tweede taal-leersucces inzichtelijk (Verhoeven & Vermeer, 2001): dit geeft aan of de nieuwkomers zich richting de 1F-doelen bewegen. Het streefniveau moet dat van de normgroep zijn en er moeten geen lagere doelen worden gesteld om het pygmalioneffect te voorkomen (Kuiken & Vermeer, 2013).
- leerlingen in dezelfde leeftijdsgroep en taalsituatie. De scores zijn vergeleken met de scores van nieuwkomers na 20 weken NT2-onderwijs op 50 speciale NT2-scholen waar de woordenschat niet na 10 weken wordt getoetst (6-9 jr: 22-23 woorden; 9-12 jr: 37-38 woorden) (M. Postma, schriftelijke communicatie, 2014).
- B) De TAK zinsbegrip 1 meet de kennis van functiewoorden (Verhoeven & Vermeer, 2001). De resultaten zijn vergeleken met de normgroep (niveau C (75%): 39 woorden) en met leerlingen in dezelfde taalsituatie na 10 weken NT2-onderwijs (31 woorden) (Andriol, 2011).
- C) Op basis van de daadwerkelijk aangeboden woorden is een methodeafhankelijke toets ontwikkeld. Er zijn 100 woorden in deze toets opgenomen, waarbij de bedoeling is dat leerlingen een 80% score halen (Struiksma, Van der Leij & Vieijra, 2012).

Resultaten

Kwantitatieve data

De methodeafhankelijke toets geeft antwoord op de vraag of het aanbod effectief is geweest (Kuiken & Vermeer, 2013).

A) TAK passieve woordenschat:

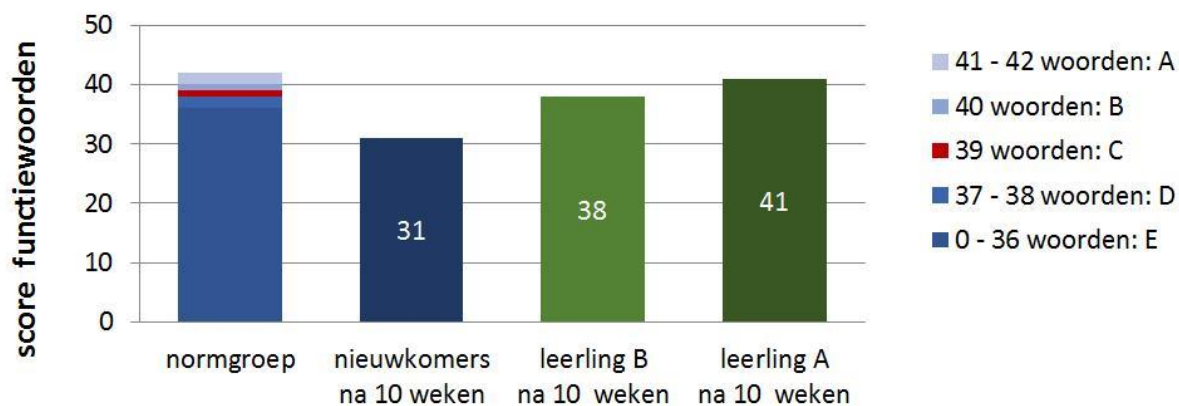
Figuur 1 Scores receptieve woordenschat (TAK) van de leerlingen A en B (N=2), vergeleken met normgroep en nieuwkomers in dezelfde leeftijdsgroep en taalsituatie

George (7 jaar) benoemde na 10 weken NT2-onderwijs 63 van de 96 woorden correct. Nieuwkomers in dezelfde leeftijdsgroep en taalsituatie benoemen na 20 weken NT2-onderwijs 23 woorden correct. Vergeleken met de normgroep behaalde George niveau E. Janet (11 jaar) benoemde na 10 weken NT2-onderwijs 72 van de 96 woorden op deze taak correct. Nieuwkomers in dezelfde leeftijdsgroep en taalsituatie benoemen na 20 weken NT2-onderwijs gemiddeld 38 woorden correct. Vergeleken met de normgroep behaalde Janet niveau D.

B) TAK zinsbegrip 1:

George (7 jaar) benoemde 38 van de 42 begrippen correct. Dat is één onder de C-norm (dus D-niveau) < 75% en 7 begrippen meer dan leerlingen in dezelfde taalsituatie na 10 weken NT2-onderwijs. Janet (11 jaar) benoemde 41 van de 42

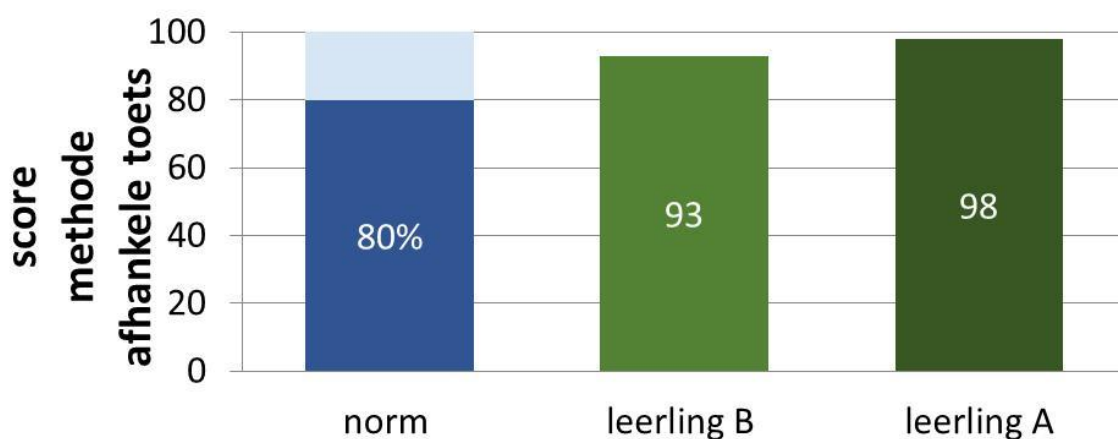
begrippen correct en behaalde daarmee niveau A >75% en 10 begrippen meer dan leerlingen in dezelfde taalsituatie na 10 weken NT2-onderwijs.

Figuur 2: Scores zinsbegrip 1, functiewoorden van leerlingen A en B (N=2), vergeleken met normgroep en nieuwkomers in dezelfde taalsituatie, na 10 weken NT2-onderwijs

C) Methode afhankelijke toets:

De methodeafhankelijke toets geeft antwoord op de vraag of de aangeboden leerstof wordt beheerst en meet het effect van het onderwijs (Kuiken & Vermeer, 2013).

Figuur 3: Scores receptieve woordenschat van leerlingen A en B (N=2) op MA-toets na 10 weken NT2-onderwijs

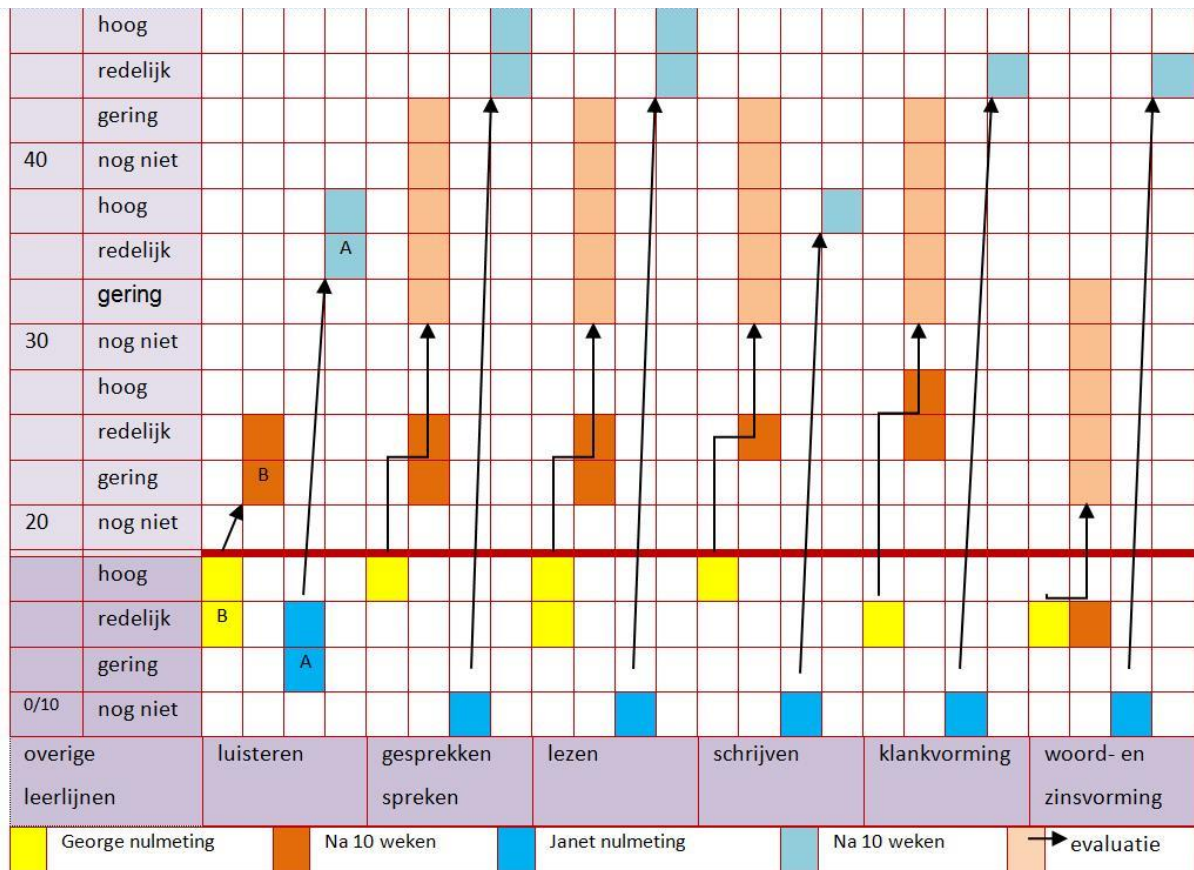

George benoemde 93 van de 100 woorden correct na 10 weken NT2-onderwijs en Janet benoemde er 98 correct.

Kwalitatieve data: indicatoren

Zowel Janet als George scoorden na 10 weken NT2-onderwijs boven de criteria van 10 weken, met uitzondering van woord- en zinsvorming bij George.

Klankvorming heeft veel aandacht gekregen omdat die voorwaar is voor de ontwikkeling van woordenschat. Bij Janet is de klankvorming op het niveau van 40 weken in redelijke mate ontwikkeld. Bij George is klankvorming op het niveau van 20 weken in redelijke tot hoge mate ontwikkeld en op het niveau van 30 tot 40 weken begint die zich te ontwikkelen.

Tabel 1: evaluatie indicatoren overige leerlijnen

Leerlijn gesprekken en spreken

Janet heeft in de reguliere groep in het Nederlands een presentatie gehouden over haar land van herkomst en ze nam actief deel aan de taallessen. Zij stak haar vinger op bij de grammatica les en kon antwoorden dat 'hij loopt' met een t geschreven wordt, want het is 'stam+t'. Janet was gemotiveerd om te communiceren, zij was in staat om gesprekken te voeren. Bij geschiedenislessen zocht zij soms nog naar woorden en stapte zo nodig over in haar moedertaal.

George had een hoge drempel om in het Nederlands aan gesprekken deel te nemen. Verwoorden vond hij lastig omdat hij geen fouten wilde maken. In gesprekken in zijn moedertaal voegde hij steeds vaker een Nederlands woord in. Tijdens de werkvorm binnen-buitenkring kon hij zijn gesprekspartner volgen en in zijn moedertaal een adequate vraag stellen.

Leerlijn lezen

Janet beheerste AVI E6 niveau. Wanneer werd nagevraagd wat ze had gelezen, kon ze het gelezene nauwkeurig vertellen. Bij een activiteit als pannenkoeken bakken las zij zelfstandig het recept.

Voor George was lezen nog lastig, maar hij probeerde het wel. Hij kon een eenvoudig Nederlands boek lezen en in zijn moedertaal vertellen wat er stond. Hij las spellend en bleef zoeken totdat hij het woord in zijn geheel kon uitspreken.

Conclusie

Op de passieve woordenschattoets beantwoordde George bijna drie keer meer woorden correct en Janet bijna twee keer meer woorden correct in de helft van de tijd (na 10 weken NT2-onderwijs) dan nieuwkomers in dezelfde leeftijdsgroep en taalsituatie (na 20 weken). Ook de toets Zinsbegrip¹ liet zien dat zowel Janet (41) als George (38) meer begrippen correct beantwoordden dan nieuwkomers in dezelfde taalsituatie na 10 weken NT2-onderwijs (31). Op de methodeafhankelijke toets scoorden beide leerlingen ruim boven het 80%-criterium. De indicatoren onderbouwen de waarneming dat de woordenschat is toegenomen.

Aan de hand van deze drie evaluatie-instrumenten kan worden geconcludeerd dat bij deze twee nieuwkomers na 10 weken NT2-onderwijs - waaronder woordenschaataanbod - in de geïntegreerde opvang twee tot drie keer meer woorden zijn geleerd in de helft van de tijd dan nieuwkomers in dezelfde leeftijdsgroep en dezelfde taalsituatie. Het doel is bereikt: door middel van een effectief woordenschaataanbod zo snel mogelijk de woordenschat van NT2-leerlingen uitbreiden om met succes deel te kunnen nemen aan het regulier onderwijs. De leerlingen nemen na 12 weken NT2-onderwijs in de geïntegreerde opvang deel aan het reguliere programma. Janet is na een jaar en vier maanden basisonderwijs uitgestroomd naar een VWO brugklas.

Discussie

Bij dit praktijkonderzoek is een aantal kritische opmerkingen te plaatsen.

Ten eerste maakte het ontbreken van een nulmeting op de woordenschat het moeilijk om de daadwerkelijke toename van de woordenschat te bepalen, waardoor er meerdere dataverzamelmethodeën noodzakelijk waren om de toename te kunnen onderzoeken. Positief is dat dit de betrouwbaarheid ten goede komt.

Niet alleen belangrijke voorspellers voor NT2-succes, i.c. de leerling- en omgevingsfactoren en de wisselwerking tussen de leerling en zijn omgeving, zijn van invloed op de verwervingssnelheid van Nederlandse woorden. Ook ouderbetrokkenheid is een bepalende factor (Heijerick, 2008). In dit praktijkonderzoek is ouderbetrokkenheid geen onderzoeksdoel geweest. De ouders hebben wel te kennen gegeven zelf meege profiteerd te hebben van de aangeboden materialen.

Tot slot beperkt de onderzoekenheid zich tot twee NT2-leerlingen, waardoor de onderzoeksresultaten, ondanks triangulatie, niet generaliseerbaar zijn.

Aanbevelingen

Vanwege het gebrek aan generaliseerbaarheid wordt verder replicatieonderzoek aanbevolen. Ook verdient het aanbeveling om de interventie uit te breiden door ouders expliciet bij het onderwijs te betrekken, zodat de effectiviteit ervan waarschijnlijk nog verder geoptimaliseerd wordt. Dit kan door hen in staat te stellen

tot ondersteunende activiteiten thuis. Ook is het mogelijk om ouders in de gelegenheid te stellen zelf aan NT2-modules deel te nemen of het aanbod af te stemmen met het aanbod dat ouders zelf ontvangen (Heijerick, 2008). Het effect zou zich volgens Verhallen (2009) vermenigvuldigen wanneer men samenwerkt en een gezamenlijk belang nastreeft.

Literatuurlijst

- Aarnoutse, C., & Verhoeven, L. (red). (2003). *Tussendoelen gevorderde geletterdheid. Leerlijnen van groep 4 tot en met 8*. Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands.
- Andriol, R. (2011). *Toelichting op Leerlijnen Klankvaardigheid en Mondelinge Grammatica voor Eerste Opvang nieuwkomers Primair Onderwijs*. Lowan-po.
- Appel, R., & Vermeer, A. (2013). *Tweede-taalverwerving en tweede-taalonderwijs*. Bussum: Coutinho.
- Coenen, J., & Heijdenrijk, M. (2013). *Zien is snappen. Grip op lessen Nederlands voor anderstalige kinderen*. (3^e dr). Rotterdam: Bazalt Educatieve Uitgaven.
- Cöp, J. (2014). *Wat maakt woordenschatlessen effectiever?* Geraadpleegd op 28 maart 2014 via <http://wij-leren.nl/woordenschat-les.php>
- Desforges, C., & Abouchar, A. (2003). *The Impact of Parental Involvement, Parental Support and Family Education on Pupil Achievements and Adjustment: A Literature Review*. Nottingham: Queen's Printers.
- Expertgroep doorlopende leerlijnen Taal en Rekenen. (2008). *Over drempels met taal. De niveaus voor de taalvaardigheid. Onderdeel van de eindrapportage van de Expertgroep Doorlopende Leerlijnen Taal en Rekenen*. Almelo: Lulof druktechniek.
- Hacquebord, H., Linthorst, R., & Stellingwerf, B. (zd). *Vocabulairkennis bij taalzwakke leerlingen in het voortgezet onderwijs*. Geraadpleegd op 13 maart 2014 via www.edu.fss.uu.nl/ord/fullpapers/Hacquebord%20FP.doc
- Heyerick, L. (2008). *De thuistaal van allochtone leerlingen als hefboom voor gelijke onderwijskansen*. Geraadpleegd via www.meertaligheid.be op 16 maart 2014.
- Hoogeveen, K. & Broekhof, K. (2008). *De schakelklas. De deeltijdvariant*. Rotterdam: Europoint Media.
- Kuiken, F. & Droge, S. (2010). *Woordenlijst Amsterdamse Kinderen. Deelproject 'Woordenschat'-Taalproject Uva-RUG*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.
- Kuiken, F. & Vermeer, A. (red). (2013). *Nederlands als tweede taal in het basisonderwijs*. (3^e dr, 1^e opl.). Amersfoort: ThiemeMeulenhoff.
- Mulder, F., Timman, Y. & Verhallen, S. (2009). *Handreiking bij de Basiswoordenlijst Amsterdamse Kleuters (BAK). Taalbeleid Nederlands voor anderstaligen*. Amsterdam: UvA. Instituut voor Taalonderzoek en Taalonderwijs Anderstaligen.

- Nulft, D. van den. & Verhallen, M. (2014). *Met woorden in de weer. Praktijkboek voor het basisonderwijs*. (2^e herziene druk). Bussum: Coutinho.
- Nulft, D. van den. & Verhallen, M. (zd). *Kwaliteitskaarten: De Viertakt. Voorbewerken. Semantiseren. consolideren. Controleren*. Den Haag: School aan Zet.
- Pameijer, N. (2012). *Samen Sterk: Ouders & school!* Leuven/Den Haag: Acco.
- Schrooten, W., & Vermeer, A. (1994). *Woorden in het basisonderwijs. 15.000 woorden aangeboden aan leerlingen*. Tilburg: Tilburg University Press (Studies in meertaligheid).
- Stichting LeerplanOntwikkeling. (2013). *Indicatoren Leerlijnen Luisteren, Gesprekken/spreken, Lezen, Schrijven, Woordenschat, Taalbouwstenen*. Enschede: SLO. Download van www.doelennieuwkomers.slo.nl
- Struiksma, A.J.C., Leij, A. van der. & Vieijra, J.P.M. (2012). *Diagnostiek van het technisch lezen en aanvankelijk spellen*. (9^e herziene dr.) Amsterdam: VU Uitgeverij.
- Verhallen, M. (2009). *Meer en beter in woorden leren. Een brochure over de relatie tussen taalvaardigheid en schoolsucces*. Den Haag: School aan Zet.
- Verhoeven, L., & Vermeer, A. (2001). *Taaltoets Alle Kinderen. Groep 1 tot en met 4*. Arnhem: Citogroep.
- Vermeer, A. (2006). *Schakelklassen*. Tilburg: Universiteit van Tilburg. Geraadpleegd op 16 maart 2014 via <http://www.schakelklassen.nl>.
- Vernooij, K. (2011). *Een goede woordenschat. Een basis voor een goede schoolloopbaan*. Utrecht: Projectbureau Kwaliteit.

Noten

*) Gefingeerde namen

**) Geïntegreerd opvangmodel: 's morgens de schakelklas, 's middags in de reguliere klas. Dit blijkt effectief (Vermeer, 2006). In dit praktijkonderzoek: 5 dagen per week, 2 uur per dag speciale NT2-lessen en de overige tijd in de reguliere groep.

***) Waarbij het leren onderscheiden van de verschillende klanken in de Nederlandse taal voorwaarde is voor het leren van woorden (Coenen & Heijdenrijk, 2013).

Over de auteur

Annelies Niënhaus (Master Special Educational Needs, specialisatie Leren) werkt als Remedial Teacher in haar eigen praktijk in Wijhe; zij begeleidt zowel kinderen in opdracht van de ouders als van scholen en samenwerkingsverbanden Passend Onderwijs.

E-mail: annelies@praktijkblauwdruk.nl